

cebut mihi congregationes eorum ad sacrificia cruenta celebranda, proinde non ego illas congregabo, non ero auctor, ut ejusmodi cœtus fiant. « Nec memor ero nominum eorum per labia mea, » id est, non solum non ero auctor talium congregationum et sacrificiorum, sed ea ne nominabo quidem. Coheret autem hic versiculus cum superiore, quia rationem reddit, cur electi post multiplicata peccata, ac potissimum idololatriæ, acceleraverint currere viam Domini; ratio enim est, quia Dominus vehementer detestatur idola, et eorum venerationem, ut ne nominari quidem velit a suis: ideo, quos elegit in Christo, mundavit a peccato idololatriæ; et sic sanctos currere fecit viam mandatorum suorum.

Vers. 5. 5. DOMINUS PARS HEREDITATIS MEÆ, ET CALICIS MEI, TU ES QUI RESTITUAS HEREDITATEM MEAM MIHI.

Quia dixerat se detestari idola et peccata, addit pro ratione, omnia sua bona in uno Deo habere. Vox propria Christi, qui omnino segregatus a peccatoribus, et Deo Patri summe amicus, omnia sua bona in Deo habet. Idem et nos pro modulo nostro sentire deberemus. Dicit igitur: « Dominus pars hereditatis meæ, » id est pars, quæ mihi ex divisione hereditatis contingere debet, hoc est, quicquid omnino exspecto, mihi Dominus est, ipse mihi est omnia; « et calicis mei, » repetitio est ejusdem sententiæ: nam calix, qui dividi solebat inter convivas, pro hereditate accipitur. Nisi magis placeat, per partem hereditatis intelligere opes, per partem calicis delicias, ut sensus sit omnes meas opes atque omnes meas delicias in solo Deo constitui. « Tu es qui restituas hereditatem meam mihi: » hoc additur, quia cum Christus adhuc mortalis hæc diceret, nondum plene possidebat hereditatem; et nos cum hæc dicimus, desiderio quidem omnia bona in Deo habemus, sed nondum re ipsa possidemus. Possessio autem ista interim deposita est apud Deum, et ille nobis eam restituit in die novissimo, sicut Christo restituit in die resurrectionis ejus. Huc alludit B. Paulus cum ait: « Scio cui credidi, et certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem, » II *Timoth.* 1. In hebræo habetur, *אלה תומך גורלי* *attha thomio gorali*, tu sustentas hereditatem meam, et sensus est idem; nam ideo restituit Dominus hereditatem, quia nunc eam sustentat, et conservat nobis, juxta illud D. Petri: « In hereditatem incorruptibilem conservatam in cœlis, » I *Petr.* 1.

Vers. 6. 6. FUNES CECIDERUNT MIHI IN PRÆCLARIS, ET ENIM HEREDITAS MEA PRÆCLARA EST MIHI.

Similitudine ducta a terrena hereditate, declarant præstantiam hereditatis æternæ, quam habebunt, qui Deum solum eligunt. Siquidem funiculis mensurari solebant campi, qui ex hereditatis divisione olveniebant, et quia divisio sorte

fiobat, ideo dicebantur funiculi in præclaram partem cadere, quando pars hereditatis optima continebatur. « Funes ceciderunt mihi in præclaris, » id est, optimam hereditatem sorte felicissima consecutus sum; etenim « hereditas mea præclara est mihi, » idem dicitur alii verbis. Meminit autem sortis, quia principium hujus hereditatis a prædestinatione ducitur; prædestinationis autem gratia respectu nostri sors quædam est, unde S. Paulus: « Sorte vocati sumus; » et: « Elegit nos in partem sortis sanctorum, » epist. ad *Ephes.* 11, et ad *Coloss.* 1.

7. BENEDICAM DOMINUM, QUI TRIBUTIT MIHI INTELECTUM; INSUPER, ET USQUE AD NOCTEM INGREPUERUNT ME RENES MEI.

Gratias agit Deo, qui inspiravit illi consilium, et accendit in eo desiderium, ut tam præclaram hereditatem eligeret: « Benedicam, inquit, Dominum, » id est, laudabo Deum auctorem mihi tanti boni, « qui dedit mihi intellectum, » id est, qui me cognoscere fecit, et prudenter eligere; vox enim hebræa *יָדָה לִּי* *id est, dedit mihi consilium.* « Insuper, et usque ad noctem increpuerunt me renes mei. » Per renes in Scriptura intelligitur affectus et desiderium, unde sunt illa: « Scrutans corda et renes Deus; » et: « Proba cor meum et renes meos, » ubi per cor intelligitur cogitatio, et per renes affectio. Per noctem intelligitur tempus tribulationis; sicut per diem, tempus prosperitatis. Per verbum *increpauerunt* significatur potius *eruditio*, quam *reprehensio*. Nam et in hebræo *יסורני* *issurani*, et græco est verbum significans *eruditionem*; proinde verbum latinum interpretandum est pro *inceptione hortatoria*, qualis est: « Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? spera in Deo, quoniam confitebor illi, » *Psal.* xli. Denique illud, *usque ad noctem*, in hebræo est *לַיְלָה* *lelath*, erudierunt me *in noctibus*, ex quo intelligimus significari non solum tota die, sed etiam usque ad noctem totam, quod vulgo dici solet inclusive. Itaque sensus hic erit: « Insuper et usque ad noctem, » id est, non solum tempore prosperitatis, sed præterea usque ad tempus adversitatis, et in ipsa adversitate affectus meus in Deum accusus erudit me, excitans et adhortans ad passionem æquo animo subeundam, ac semper de Deo bene sperandum.

8. PROVIDERAM DOMINUM IN CONSPECTU MEO SEMPER: QUONIAM A DEXTRIS EST MIHI, NE COMMOVEAR.

Ex intellectu, et affectu bono, de quo in superiore versu Deum laudavit, profectum est, ut semper Deum ante oculos haberet; anima enim magis est ubi amat, quam ubi animat. In hebræo habetur: *Post Dominum in conspectu meo semper*, ex quo clarior declaratur Christum studiose agisse, ut semper Dominum præsentem haberet.

Prædestinationis gratia sortis est.

Vers. 9. 9. PROPTER HOC LETATUM EST COR MEUM, ET EXULTAVIT LINGUA MEA, INSUPER ET CARO MEA REQUIESCEAT IN SPE.

Explicat nunc tandem hereditatem præclaram, quam Deus restituit sibi, et aliis, qui Dominum elegerunt. « Propter hoc, » id est, quia Dominus a dextris meis est adjutor et protector fidelissimus, « letatum est cor meum, » lætitia vera et solida, de qua Dominus in Evangelio *Joan.* xvi, 22: « Gaudet cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis. » « Et exultavit lingua mea, » quia gaudium æternum redundare solet etiam exteriori. In hebræo habetur: *Exultavit gloria mea*, quod in idem recidit; gloria enim interior per linguam exultat exteriori. « Insuper et caro mea requiescet in spe, » hoc est, animus lætabitur, et caro obdormiet in morte placida et secure, ob certam expectationem celerrimæ resurrectionis.

Vers. 10. 10. QUONIAM NON DERELINQUES ANIMAM MEAM IN INFERNUM, NEC DABIS SANCTUM TUUM VIDERE CORRUPTIONEM.

Hæc explicata sunt ab apostolis Petro et Paulo, *Act.* 11 et xiii, et quamvis proprie de solo Christo hæc dicantur, cujus anima non est relicta apud inferos, in limbo videlicet sanctorum Patrum, neque caro in sepulcro experta est ullam putrefactionem; tamen nos omnes hæc dicere possumus, tum quia membra Christi sumus, et in illo, ut ait Apostolus *Ephes.* 11, « conresuscitavit nos Deus; » tum quia animæ nostræ non relinquuntur in inferno, id est in Purgatorio, neque caro nostra videbit æternam corruptionem.

« Quoniam a dextris est mihi, ne commovear, » hoc est, nec falsa mea cogitatio fuit, qua Dominum mihi ante oculos cordis semper ponebam; nam vere a dextris mihi semper est, tanquam tegens latus meum, meque præcedens, ut adjutor fortis, ne commovear de gradu meo, sed persistam, et perseverem usque in finem.

11. NOTAS MIHI FECISTI VIAS VITÆ, ADMIPLEBIS ME LETITIA CUM VULTU TUO; DELECTATIONES IN DEXTERA TUA USQUE IN FINEM.

Hic exponit perfectam hereditatis promissionem: « Notas, inquit, mihi fecisti vias vitæ, » id est, docuisti me modum redeundi ad vitam post mortem; metaphora est pulcherrima, per quam modus per se resurgendi dicitur via usque ad illum diem ignota, quia nullus unquam per se resurrexit, Christo excepto. Nec solum, inquit, docuisti me resurgere ex mortuis, sed etiam « adimplebis me lætitia cum vultu tuo, » gloriosum, immortalem et beatum faciens me, vultum tuum mihi ostendendo; nam ex visione Dei, in qua consistit beatitudo essentialis, redundat etiam gloria in corpus, qua sola Christus carebat: gloriam enim animæ a conceptione habuerat. « Delectationes in dextera tua usque in finem. » Nec solum gloriosum me facies, sed ad dexteram collocabis in cœlis, ubi delectationes sunt sine ullo fine. Quæ omnia etiam electis suo modo conveniunt, quibus Deus ostendit vias vitæ, cum legis observationem docuit esse viam ad regnum colorum. Eosdem adimplet lætitia cum vultu suo, cum eis se videndum exhibet facie ad faciem, et demum delectationes usque in finem eis præbet dextera sua, cum eos ad dexteram partem collocat, et cum dextera manu sua tanquam inexhausto fonte bonorum eos indesinenter delectationibus replet. Ad finem hujus Psalmi annotare placet incredibilem temeritatem Theodori Bezae, qui verba illa: « Non relinquas animam meam in inferno, » ex textu græco, *Act.* 11, sic interpretari ausus est: *Non derelinques cadaver meum in sepulcro*: quæ enim corruptio sacrarum litterarum est, si hæc non est? Vide, si placet, refutationem hujus paradoxii in nostris *Controversiis*, lib. *De Anima Christi*, cap. xii, ubi demonstramus vocem tum hebræicam, tum græcam, quæ in hoc Psalmo et cap. 11 *Actorum* habentur, non *cadaver et sepulcrum*, sed *animam et infernum* proprie significare.

V. v. — 1. Oratio David.

Exaudi, Domine, justitiam meam: intende deprecationem meam.

Auribus percipe orationem meam, non in labiis dolosis.

De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant aquilales.

3. Probasti cor meum, et visitasti nocte: conflasti

V. s. ii. — Oratio David.

Audi, Deus, justum [h. Audi, Domine, justitiam], intende deprecationem meam; auribus percipe orationem meam, absque labiis mendacibus [al. mendacit].

De vultu tuo [h. De conspectu tuo] iudicium meum prodeat; oculi tui videant aquilales.

Probasti cor meum, visitasti nocte: conflasti

me examinasti, et non est inventa in me iniquitas.

4. Ut non loquatur os meum opera hominum : propter verba laborum tuorum ego custodivi vias duras.

5. Perfice gressus meos in semitis tuis : ut non moveantur vestigia mea.

6. Ego clamavi, quoniam exaudisti me, Deus : inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba mea.

7. Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantium in te.

8. A resistentibus dexteræ tuæ custodi me, ut pupillam oculi.

Sub umbra alarum tuarum protege me, 9. a facie impiorum, qui me afflixerunt.

Inimici mei animam meam circumdederunt.

10. Adipem suum concluderunt : os eorum locutum est superbiam.

11. Projicientes me nunc circumdederunt me : oculos suos stauerunt declinare in terram.

12. Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam : et sicut catulus leonis habitans in abditis.

13. Exsurge, Domine, præveni eum, et supplantam eum : eripe animam meam ab impio, frameam tuam 14. ab inimicis manus tuæ.

Domine, a paucis de terra divide eos in vita eorum; de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.

Saturati sunt filii : et dimiserunt reliquias suas parvulis suis.

15. Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo : satiabor, cum apparuerit gloria tua.

Argumentum. — Eorum sententia mihi probatur, qui carmen hoc a Davide eo tempore putant compositum esse, quum Saulis aulicorumque insidiis undique obsessus, salutem et vitæ fugam consulere coactus esset, ut itaque *εργαστον* sit septimo. Strophæ tres. Vers. 1-5, succurre, o Jova, sincero tuo cultori; vers. 6-12, defende me ab inimicis infestissimis, implacabilibus, fastuosis, insidiosis; vers. 13-15, ab hominibus ad voluptatem omnia referentibus, bonisque omnibus affluentibus, ut ipse ego faciem tuam videam, et facie tua satior.

1. Oratio Davidis.

Audi, Jova, justitiam, attende clamorem meum, ausculta precem meam non fraudulentis labiis *fusam*.

2. A facie tua (abs te) judicium meum exeat, oculi tui respiciant rectum.

3. Explorasti cor meum, visitasti (illud) noctu; igne me examinasti : non invenis (quicquam scoriarum); cogitare meum non præterit os meum.

me, et non invenisti : cogitatio mea utinam non transisset os meum.

In opere Adam, in verbo laborum tuorum, ego observavi vias [h. *semitas*] latronis.

Sustenta gressus meos in callibus tuis, et non labantur [al. *labentur*] vestigia mea.

Ego invocavi te, quia exaudies me, Deus; inclina aurem tuam mihi, audi eloquium meum. Mirabiles fac misericordias tuas, salvator sperantium, a resistentibus dexteræ tuæ.

Custodi me quasi pupillam [h. *filium*] intus oculi :

In umbra alarum tuarum protege me, a facie impiorum vastantium me.

Inimici mei animam meam circumdederunt.

Adipe suo concluderunt : et ore locuti sunt superbe.

Incedentes adversum me nunc circumdederunt me; oculos suos posuerunt declinare in terram.

Similitudo ejus quasi leonis desiderantis prædam, et quasi catuli sedentis in absconditis.

Surge, Domine, præveni faciem ejus, incurva eum : salva animam meam ab impio, qui est gladius tuus.

A viris manus tuæ, Domine, qui mortui sunt in profundo, quorum pars in vita, et quorum de absconditis tuis repleti ventrem.

Qui satiabantur in filiis, et dimittent reliquias suas parvulis eorum.

Ego in justitia video faciem tuam : implebor [h. *satiabor*], cum evigilavero, similitudine tua.

4. Ad opera hominum (vulgi) *quod attinet*, verbo laborum tuorum *edoctus*, ego observavi vias violenti (ut eas devitarem).

5. Inhæserunt gressus mei orbitis (viis) tuis, non vacillarunt gressus mei.

6. Ego invoco te, nam exaudis me, Deus; inclina aurem tuam mihi, audi sermonem meum.

7. Insignes redde misericordias tuas, qui salvas confidentes *tibi* ab adversariis dextera tua.

8. Custodi me sicut pupillam, filiam oculi; in umbra alarum tuarum occulles me,

9. A facie improborum qui vastant me, hostium capitalium qui circumdant me.

10. Pingue cor suum ocluserunt; ore suo loquuntur cum fastu.

11. Quoad gressus nostros nunc circumdant me; oculos suos dirigunt ad deiciendum (nos) in terra.

12. Similitudo ejus *est* sicut leo, qui appetit discerpere, et sicut leunculus sedens in occultis.

13. Surge, Jova, anteverte faciem ejus, prosterne eum; libera animam meam ab improbo gladio tuo,

14. Ab hominibus manu tua, o Jova, ab hominibus mundanis; portio eorum *est* in vita *præsenti*, et thesauri tuo (rerum abundantia) implem ventrem eorum; satiantur filiis, et relinquunt abundantiam suam parvulis suis.

15. Ego *vero* in justitia video faciem tuam; satiabor in evigilando imagine tua.

NOTE.

Vers. 1. *Justitiam*, pro me clamantem, ait Caler; Maurer : Me, qui sum justus; Hengstenberg vertit, *Jova*, qui es summa *justitia*. — Vers. 2. Maurer, *exit, respicit* : ita et Ewaldus. — Vers. 3. *Noctu*, quo tempore iis quisque maxime indulget, ad qua fertur ejus animus; nisi quis malit hanc allegoriam ex more hominum mutuam, qui eos, quorum secreta noscere cupiunt, nocte inopinato, et omnium securos obrunt. *Præterit*, etc.; sensus : Non soleo aliud cogitare, aliud loqui. Alii eod. sensu : *Cogitavi* aliquid, et id non *præterit* os meum. Ewaldus aliter necit, *non invenis me quicquam mali cogitantem* (7127 enim perumque sensu malo usurpatur), *non quod transgrediar os meum*. — Vers. 4. *Hominum*, quorum sensus et cogitatio in malum prona sunt, Gen. viii, 21 : cf. Osc. vi, 10; Job. xxxi, 33. — Vers. 7. *Insignes redde, gall. signale*. Alii, *discerne justos tuos*. Junge *dextera tua cum salce*. Ewa dus post Septuag. et Vulg., *resistentibus dextera tua* : non male. — Vers. 8. *Pupillam*, proprie *homonculum*. Arabes quoque *pupillam hominem oculi* appellant, ob imagineulam in oculi pupilla apparentem. Rosenmullerus vult *icon* significari *nigredinem*, confertque Prov. vii, 9; xx, 20. *Filiam oculi*, ita quoque Arabes dicunt pupillam, eum, quidquid tanquam minus ad aliud refertur et pertinet, *filium aut filia* dicatur. — Vers. 9. *Capitalium*, proprie *in animam*, vitam. Maurer, qui cum impetu, i. e. ferocium, quod Euripidi est *πρῶτα βίηται πρῶτα*. — Vers. 10. Proprie, *pinguedinem*, id est *adipata sua viscera*, adeo ut nullam sentiant *miseri cordiam*. Cf. Deut. xxxii, 15; Job. xv, 27. Adeptus hominum carnalium et insensibilium symbolum est. — Vers. 11. Sensus : Quo me cumque verto cum amicis, ab impiis me video circumdatum. Alii, *inclinando in terram*, corpore ad terram inclinato, ut solent insidiatores : ita post Vulgat. Maurer. — Vers. 13. *Anteverte impetus ejus* te coram ipso sisteas. *Libera... gladio tuo*. — Vers. 14. Junge *manu tua cum libera*. *Mundanis*, rerum

ferrenarum, vanarum amantibus. *Portio*, etc. Felicitas eorum est in vite hujus deliciis. *Filiis*: Maurer, *filiis eorum, et hi relinquunt...* — Vers. 15. In *justitia*, propter meam justitiam. *Videbo*, imagine sumpta a regibus, qui his tantum quibus favent, sui dant copiam. In *evigilando*. Hinc Hengstenberg hocce carmen pro serotina oratione habet. At hæc verba melius cum SS. Patribus Schegg intelligit de expergiscendo e somno mortis.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM

Oratio David.

Hic Psalmus, ut ipse titulus indicat, est oratio justi persecutionem injuste patientis, qua precatur a Deo liberationem; ducit autem argumenta, primum ab innocentia sua, secundum a justitia Dei, tertium a misericordia ejusdem, quartum a malitia impiorum justos persequentium.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 4. EXAUDI, DOMINE, JUSTITIAM MEAM: INTENDE DEPRECATIONEM MEAM.

Vers. 2. 2. AURIBUS PERCIPE ORATIONEM MEAM, NON IN LABIIS DOLIOSIS.

Hi duo versiculi conjunguntur in unum apud Hebræos; sed apud Græcos et Latinos distincti sunt. Res est parvi momenti, neque sententiam mutat. Primum igitur orat exaudiri justitiam suam: nam apud justum judicem magis clamat causa, quam persona. Addit deinde, ac postulat attendi etiam ad preceationem suam, quia Deus non solum justitiam, sed etiam justos diligit, et ut S. Jacobus ait cap. v, 16: « Multum valet oratio justi. » Postremo conjungit utrumque, justitiam et deprecationem, cum ait: « Auribus percipe orationem meam, non in labiis doliosis, » hoc est orationem meam, quæ non prodit ex labiis doliosis, sed in justitia nititur. Itaque sensus est: Moveat te, Domine, justitia, moveat deprecatio; moveat justi deprecatio.

Vers. 3. 3. DE VULTU TUO JUDICIUM MEUM PRODEAT: OCULI TUI VIDEANT ÆQUITATES.

Alterum argumentum petit a justitia Dei, quasi dicat: Te appello, Domine, a te judicari volo, qui es Judex justissimus. « De vultu tuo, » id est ab ore tuo judicium meum prodeat, id est sententia pronuntiabit. « Oculi tui videant æquitates, » id est, non claudere oculos, et dissimulare calumnias impiorum, sed aperi oculos, et considera quid justitia exigit. Nam, ut alias monui, non ponitur hoc loco æquitas pro epicheia, sed pro ipsa vera justitia, ut sonant vocabula hebræa et græca. In græco habetur: *Oculi mei videant æquitatem*, et sic legit S. Augustinus, et exponit de judicio hominis justi, non de judicio Dei, ut sensus sit: De vultu tuo judicium meum prodeat, id est, illumina mentem meam, ut juste judicem,

« oculi mei videant æquitates, » id est, mens mea non aberret in judicando. Sed si debeat convenire sententia græci codicis cum lectione hebræica et latina, hic debet esse sensus: Oculi mei videant æquitates, quas tu videlicet exeres, id est, videant justa judicia tua. Et sane lectio, quæ habet *oculi tui*, magis coheret cum superioribus, et eandem approbat S. Hieronymus in epist. ad *Santam et Fretellanam*.

4. PROBASTI COR MEUM, ET VISITASTI NOCTE: IGENE ME EXAMINASTI, ET NON EST INVENTA IN ME INIQUITAS.

Reddit causam cur velit judicari a Deo, quia videlicet ipse solus scrutatur corda, et perfecte novit innocentiam servorum suorum. « Probasti, inquit, cor meum, » id est, tentasti qualis sim intus, ubi nemo videt præter te, experimentum de mea sinceritate fecisti. Quomodo autem id fecerit declarat, dicens: « Visitasti nocte, et igne me examinasti. » Nam duo sunt tempora, quibus

apparet quid sit in corde, occasio occulte agendi, et tempus tribulationis. Multi enim intus mali, exterius boni, si occasionem habeant peccandi in occulto, ubi nullum sit periculum, ne detegantur, tunc malitia se prodit. Sic etiam tempore prosperitatis non discernuntur mali a bonis; sed cum ignis persecutionis advenit, tunc aurum lucebit, et patea fumabit. De primo tempore dicit: « Visitasti nocte, » id est cum in occulto occasiones peccandi habui. De secundo vero: « Igne me examinasti, » id est ardente tribulatione. « Et non est inventa in me iniquitas; » ad verbum sic legitur: *Non invenisti, cogitavi, non transibit os meum*. Quæ verba nullum sensum facere videntur. Sciendum igitur est Septuaginta Interpretes non legisse *zannothi*, quod significat *cogitavi*; sed *zinnathi*, mutatis tantum punctis, id est *iniquitatem meam*, et conjunxerunt hoc nomen

Tempora duo quibus apparet, quid sit in corde.

cum superiore verbo, et ideo reddiderunt: *Non est inventa in me iniquitas*, quod est idem cum eo: *Non invenisti iniquitatem meam*, ut ad verbum est in hebræo. Sequentia verba, nimirum *non transibit os meum*, conjunxerunt Septuaginta Interpretes cum verbis sequentibus, *in opera hominum*, et verterunt, *ut non loquatur os meum opera hominum*. Idem enim est: *Non transibit os meum in opera hominum*, et: *Non loquatur os meum opera hominum*.

Vers. 5. 5. UT NON LOQUATUR OS MEUM OPERA HOMINUM: PROPTER VERBA LABIORUM TUORUM EGŌ CUSTODIVI VIAS DURAS.

Ostendit unde factam sit, ut Deus non inveiret in eo iniquitatem; et dicit ex eo factum esse, quia custodierit vias duras justitiæ propter præcepta Dei, non ob aliquam spem humanam. Nam qui ob spem humanam custodiunt viam justitiæ, exterius id faciunt, ubi homines vident, ac per hoc invenitur in eis latens iniquitas; qui vero propter Dei mandatum viam justitiæ non deserunt, id faciunt exterius et interius, atque ideo nulla in eis iniquitas invenitur. Ait igitur: « Ego custodivi vias duras, » id est, permansi in via justitiæ, quamvis aspera et dura, neque me ulla tribulatio ab ea via declinare fecit. Permansi autem in hac via « propter verba labiorum tuorum, » id est propter mandata tua, sive propter promissiones et minas tuas. « Ut non loquatur os meum opera hominum, » id est, ut non cogar implorare humanam opem, neque ab spe humana pendeam, neque laudem opera hominum. In hebræo, pro eo quod nos legimus *vias duras*, habetur, *vias rectas*, id est *lutronis*, seu *dissipatoris*: sed mutatis punctis, illud, *paris*, potest legi *perets*, id est *ruptura*, sive *fractura*; et sensus erit: Custodivi vias preruptas, ac per hoc periculosas et duras.

Vers. 6. 6. PERFICE GRESSUS MEOS IN SEMITIS TUIS: UT NON MOVEANTUR VESTIGIA MEA.

Agnoscent non suis viribus, sed auxilio Dei se permansisse in angusta semita justitiæ, rogat Deum, ut confirmet hoc beneficium: « Perfice gressus meos in semitis tuis, » id est, confirma et stabili gressus meos in hac via tua, ne forte declinem ab ea, si tuo adjutorio destituer. In hebræo ad verbum est: *Sustenta gressus meos, ne labantur vestigia mea*; ubi declarat ut ipsum per similitudinem duclam a via lubrica. Itaque perfice gressus, significat, sustenta et stabili; et ne moveantur vestigia mea, significat, ne labantur ob vie lubricitatem. Vere enim infirmitas carnis, et illecebra mundi faciunt viam vite humane valde lubricam, et multi labantur in ea.

Vers. 7. 7. EGO CLAMAVI, QUONIAM EXAUDISTI ME, DEUS: INCLINA AUREM TUAM MIHI, ET EXAUDI VERBA MEA.

Exposito argumento ab innocentia sua, et a

justitia Dei, iterum repetit orationem initio Psalmi propositam, quæ est quasi conclusio, quæ colligitur ex duobus illis argumentis. Sententia igitur hæc est: « Ego clamavi, » ad te, Domine, « quoniam exaudisti me, » id est, cum fiducia clamavi, quoniam semper alias exaudisti me. Et ideo pro solita benignitate nunc etiam « inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba mea. »

8. MIRIFICA MISERICORDIAS TUAS, QUI SALVOS Vers. 8. FACIS SPERANTES IN TE.

Hoc est argumentum tertium, quod sumitur a misericordia Dei; quasi dicat: Expositi innocentiam meam, appellavi justitiam tuam; invooco nunc misericordiam, quoniam, etsi me innocenter existimem a crimine, ob quod tribulationem patior, tamen multa sunt alia fortasse peccata mea, ob quæ juste puniri possem. « Mirifica ergo misericordias tuas, » id est, ita manifeste misericordias tuas exerce in me liberando, ut omnes mirentur. Tuum est enim salvos facere omnes, qui in tua misericordia spem suam repositam habent.

9. A RESISTENTIBUS DEXTERE TUE CUSTODI ME, Vers. 9. UT PUPILLAM OCULI.

In hebræo conjunguntur cum superiore versiculo illa verba, *a resistantibus dextera tua*, ut sensus sit: Qui salvos facis a resistantibus dextera tue eos qui sperant in te. Sed coherent etiam optime cum verbis sequentibus in hunc modum: *Custodi me, ut pupillam oculi*, id est maxima diligentia; *a resistantibus dextera tua*, id est ab impiis hominibus, qui resistunt dextera tue, vel lædendo quos tu protegis, vel non ambulando quo tu dicis. Neque hoc est contrarium ei quod legimus in lib. *Esther*, cap. xii, 9: « Non est qui possit tæe resistere voluntati. » Nam illud intelligitur de voluntate beneplaciti, quæ semper impletur: hoc autem de voluntate signi, quæ non semper impletur, quia Deus permittit impios multa facere contra leges a se positas; sed eos postea punit, ut merentur. Idcirco S. Petrus hortatur, dicens: « Humilissimi sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis, » I *Petr.* v, 6. Similitudo illa, « ut pupillam oculi, » aptissima est, quoniam pupillares est simul pretiosissima et infirmissima, et ideo diligentissime custodiri solet, et ab ipsa natura munita est, tum variis tunicis, tum etiam palpebris, et pilorum vallo.

10. SUB UMBRA ALARUM TUARUM PROTEGE ME: Vers. 10. A FACIE IMPIORUM, QUI ME AFFLIXERUNT.

Idipsum repetit alia similitudine. Sicut enim pulli teguntur alis gallinæ, et eo modo obumbrantur, et securi delitescunt, ut lædi non possint a milvis: sic optat justus protegi divino auxilio a persecutoribus suis. Illud, *a facie impiorum*, significare potest, a conspectu impiorum:

Voluntas beneplaciti semper impletur, voluntas signi non item.

PSALMUS XVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, pueri Domini David, qui locutus est Domino verba cantici hujus, in die qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, et de manu Saul, et dixit:

2. Diligam te, Domine, fortitudo mea:
3. Dominus firmamentum meum, et refugium meum, et liberator meus:
Deus meus, adjutor meus, et sperabo in eum.

Protector meus, et cornu salutis meæ, et susceptor meus.

4. Laudans invocabo Dominum: et ab inimicis meis salvus ero.

5. Circumderunt me dolores mortis: et torrentes iniquitatis conturbaverunt me.

6. Dolores inferni circumderunt me: preoccupaverunt me laquei mortis.

7. In tribulatione mea invocavi Dominum, et ad Deum meum clamavi:

Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam: et clamor meus in conspectu ejus introivit in aures ejus.

8. Commota est, et contremuit terra: fundamenta montium conturbata sunt, et commota sunt, quoniam iratus est eis.

9. Ascendit fumus in ira ejus: et ignis a facie ejus exarsit; carbones succensi sunt ab eo.

10. Inclinavit oculos, et descendit: et caligo sub pedibus ejus.

11. Et ascendit super Cherubim, et volavit: volavit super pennas ventorum.

12. Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu ejus tabernaculum ejus: tenebrosa aqua in nubibus aeris.

13. Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando et carbones ignis.

14. Et intonuit de cælo Dominus, et Altissimus dedit vocem suam: grando et carbones ignis.

15. Et misit sagittas suas, et dissipavit eos: fulgura multiplicavit, et conturbavit eos.

16. Et apparuerunt fontes aquarum, et revelata sunt fundamenta orbis terrarum:

V. s. n. — Victori, servo Domini David, qui locutus est Domino verba cantici hujus, in die qua liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, et de manu Saul. Et dixit:

Diligam te, Domine, fortitudo mea:
Dominus [Al. Domine] petra mea, et robor meum, et salvator meus.

Deus meus, fortis meus, et sperabo in eo: scutum meum, et cornu salutis meæ, susceptor meus.

Laudatum invocabo Dominum: et ab inimicis meis salvus ero.

Circumderunt me funes mortis: et torrentes diaboli [al. Belial] terruerunt me.

Funes inferni circumderunt me: prævenerunt me laquei mortis.

In tribulatione mea invocabo [al. invocavi] Dominum, et ad Deum meum clamavi.

Exaudiet de templo sancto suo vocem meam: et clamor meus ante faciem ejus veniet in aures ejus.

Commota est, et contremuit terra: et fundamenta montium concussa sunt, et conquassata sunt, quoniam iratus est eis.

Ascendit fumus in [al. de] furore ejus, et ignis ex ore ejus devorans: carbones accensi sunt ab eo.

Inclinavit oculos, et descendit: et caligo sub pedibus ejus.

Et ascendit super Cherub [al. Cherubin], et volavit: et volavit super pennas venti.

Posuit tenebras latibulum suum, in circuitu ejus tabernaculum ejus: tenebrosas aquas in nubibus aeris.

Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando et carbones ignis.

Et intonuit in cælis [al. de cælo] Dominus, et Altissimus dedit vocem suam, grandinem et carbones ignis.

Et misit [al. emisit] sagittas suas, et dissipavit eos; fulgura multiplicavit, et conturbavit illos.

Et apparuerunt effusiones aquarum, et revelata sunt fundamenta orbis: ab increpatione

Ab increpatione tua, Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.

17. Misit de summo, et accepit me: et assumpsit me de aquis multis.

18. Eripuit me de inimicis meis fortissimis, et ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.

19. Prævenerunt me in die afflictionis meæ: et factus est Dominus protector meus.

20. Et eduxit me in latitudinem: salvum me fecit, quoniam voluit me.

21. Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam: et secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.

22. Quia custodivi vias Domini, nec impie gessi a Deo meo.

23. Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo; et justitias ejus non repuli a me.

24. Et ero immaculatus cum eo; et observabo me ab iniquitate mea.

25. Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam, et secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus.

26. Cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocens ages:

27. Et cum electo electus eris, et cum perverso perverteris.

28. Quoniam tu populum humilem salvum facies; et oculos superbiorum humiliabis.

29. Quoniam tu illuminas lucernam meam: Domine Deus meus, illumina tenebras meas.

30. Quoniam in te eripiar a tentatione, et in Deo meo transgrediar murum.

31. Deus meus impolluta via ejus; eloquia Domini igne examinata: protector est omnium sperantium in se.

32. Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum nostrum?

33. Deus qui præcinxit me virtute, et posuit immaculatam viam meam.

34. Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum, et super excelsa statuens me.

35. Qui docet manus meas ad prælium; et posuisti ut arcum æreum brachia mea.

36. Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, et dextera tua suscepit me:

Et disciplina tua correxit me in finem: et disciplina tua ipsa me docebit.

tua, Domine, ab inspiratione spiritus furoris tui.

Misit de alto, et accepit me, extrahet me de aquis multis.

Liberavit me de inimico meo potentissimo, et de his qui oderunt me; quoniam robustiores me erant.

Prævenerunt me in die afflictionis meæ: et factus est Dominus firmamentum meum.

Et eduxit me in latitudinem: liberavit me, quoniam placui ei.

Retribuit mihi Dominus secundum justitiam meam; et secundum munditiam manuum mearum reddidit mihi.

Quia custodivi vias Domini, et non egie impie a Deo meo.

Omnia enim judicia ejus in conspectu meo; et præcepta ejus non amovi a me.

Et fui immaculatus cum eo, et custodivi me ab iniquitate mea.

Et restituet [al. restituit] mihi Dominus secundum justitiam meam, secundum munditiam manuum mearum in conspectu oculorum ejus.

Cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocenter ages:

Cum electo electus eris, et cum perverso subverteris [al. pervertes].

Quia tu populum pauperem salvabis, et oculos excelsos humiliabis.

Quia tu illuminabis lucernam meam: Domine Deus meus, illustrabis tenebram meam [al. tenebras meas].

In te enim curro accinctus [al. curram post accinctos], et in Deo meo transiliam [al. insiliam] murum.

Deus, immaculata via ejus, eloquium Domini examinatum: scutum est omnium sperantium in se.

Quoniam quis est Deus præter Dominum, et quis fortis præter Deum nostrum?

Deus qui [al. tac. qui] accingit me fortitudine, et posuit immaculatam viam meam.

Cœquans pedes meos cervis, et super excelsa mea statuens me.

Docens manus meas ad prælium, et componens quasi arcum æreum brachia mea.

Dedisti mihi clypeum salutis tuæ [al. meæ], et dextera tua confortavit [al. confirmavit] me, et mansuetudo tua multiplicavit me.

37. Dilatasti gressus meos subtus me: et non sunt infirmata vestigia mea.

38. Persequar inimicos meos, et comprehendam illos; et non convertar donec deficiant.

39. Confringam illos, nec poterunt stare; cadent subtus pedes meos.

40. Et præcinxisti me virtute ad bellum, et supplantasti insurgentes in me subtus me.

41. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, et odientes me disperdidisti.

42. Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret; ad Dominum, nec exaudivit eos.

43. Et comminuum eos, ut pulverem ante faciem venti: ut lutum platearum delebo eos.

44. Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput gentium.

45. Populus, quem non cognovi, servivit mihi: in auditu auris obedivit mihi.

46. Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, et claudicaverunt a semitis suis.

47. Vivit Dominus, et benedictus Deus meus, et exaltetur Deus salutis mea.

48. Deus, qui das vindictas mihi, et subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.

49. Et ab insurgentibus in me exaltabis me: a viro iniquo eripies me.

50. Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine: et nomini tuo psalmum dicam.

51. Magnificans salutes regis ejus, et faciens misericordiam Christo suo David, et semini ejus usque in sæculum.

Argumentum. — Magnificum eucharisticum, quod Vates orditur celebratione numinis, cujus auxilio et ope insigui fuerit liberatus, vers. 1-4. Sua igitur pericula et hostium ingentem vim poetice describit et depingit potius; moxque suam liberationem ac vehementem præpotentis Dei in hostibus everteudis iram eo scribendi genere, et iis figuris amplificat, ut pene adhuc inter legendum cœlum ipsum et terram Dei fulminandis ictibus conquassari ac prope incendio ardere videamus, vers. 5-20. Liberationis rationem ab ipsius pietate ducit, vers. 21-27. Et postea victorias, quas de hostibus reportavit, ita describit, ut qui legit, illas sub oculis habere se putet; regni quoque miram in modum præditos terminos prædicat, vers. 28-46. Tandem facta cum acclamatione Jovam celebrat, quem penitentem sui curam gerere agnoscit, vers. 47-51. Hinc strophe 5. Carmen, ut ipsa testatur inscriptio, a Davide editam fuit serioribus vitæ annis, quam domi bellicæ potens, hostibus circumquaque devictis, et regno constituto, in altissima pace degeret. Legitur aliud carminis exemplar II Sam. cap. XXI. sed veris, imo sententiis, discrepantibus haud paucis. Neutrum per omnia ad veritatem descriptum est. Habet potius utrumque veris admixta falsa, scribarum tribuenda incuriæ atque arbitrio. Sitæ vero, ubi inter se differunt, hic in istis erratum, quanquam sunt quibus videatur posse dici, tamen rarius dici potest, quam sepeissime utraque scriptura commodum sensum fundat. Videtur tamen quod præ manibus est exemplum, rarius, quam alterum a genuino fonte aberrare. Istius generis diversitates in omnibus omnino monumentis scriptis, præsertim, deprehendere, quæ rarissime ab auctoribus ipsis prædicantur. Ac nostri carminis si tertium exstaret exemplar, sane et hæc suas fore varietates, nulla potest esse dubitatio. Nec id divinæ providentiæ repugnat, quæ non unam bibliorum locum ex hebræo græcove fonte in Vulgata versione haud recte expressum fuisse permisit. 50 versiculus carmen constat, qui numerus, quam jubilei annos complectatur, perfectionisque sit symbolum, hymno, quo David pro beneficiis per totam vitam acceptis gratias agit, perquam apte congruit.

Dilatasti gressum meum [al. *gressus meos*] subtus me, et non deficient tali mei [al. *tac. mei*].

Persequar inimicos meos, et apprehendam et non revertar donec consumam eos.

Cadam eos, et non poterunt surgere; cadent sub pedibus meis.

Et accinxisti me fortitudine ad prælium, incur vabis resistentes mihi sub me.

Inimicorum meorum dedisti mihi dorsum, et odientes me disperdidisti.

Clamabunt, et non erit qui salvet; ad Dominum, et non exaudivit eos.

Delebo [h. *Comminuam*] eos ut pulverem ante faciem venti, ut lutum platearum projiciam eos.

Salvabis me a contradictionibus populi, pones me in caput gentium: populus quem ignoravi, serviet mihi.

Auditione auris obaudiet mihi: filii alieni mentientur mihi.

Filii alieni defluent, et contrahentur in angustiis suis.

Vivit Dominus, et benedictus Deus [h. *fortis*] meus, et exaltabitur [al. *exaltetur*] Deus salutis mea.

Deus, qui das vindictas mihi, et congregas populos sub me:

Qui servas me ab inimicis meis, et a resistentibus mihi elevas me: a viro iniquo liberabis [al. *libera*] me.

Propterea confitebor tibi in gentibus, Domine: et nomini tuo cantabo [h. *psallam*]:

Magnificanti salutes regis sui, et facienti misericordiam Christo suo David, et semini ejus usque in æternum [h. *seculum*].

1. Præcentori, *carmen* servi Jovæ, Davidis, qui locutus est ad Jovam verba cantici hujus, quo tempore eripuerat Jova eum e manu omnium hostium ejus, et *speciatim* e manu Saulis. Et dixit:

2. Diligo te, Jova, robar meum;

3. Jova est rupes mea, et vertex meus, et liberator meus, Deus meus, petra mea, in quam confugio; clypeus meus, et cornu salutis meæ, altitudo mea.

4. Laudabilem invoco Jovam, et ab hostibus meis servatus sum.

5. Circumdede runt me laquei mortis, et torrentes exilii terraverunt me,

6. Funes orci circumdede runt me, occupaverunt (præverterunt) me laquei mortis:

7. In angustia mea invocavi Jovam, et ad Deum meum vociferatus sum; audivit e palatio suo (cælo) vocem meam, et vociferatio mea coram eo pervenit ad aures ejus.

8. Et commota est terra, et contremuit, et fundamenta montium quassa sunt, et concussa, nam exarserat ei *Jovæ ira*.

9. Adscendit fumus in nares ejus, et ignis ex ore suo vorat; pinnæ ardent ex eo.

10. Et inclinavit cælos, et descendit, et caligo *nubium* sub pedibus ejus.

11. Et vectus est super cherubim, et volavit, et volavit super alis venti.

12. Posuit tenebras latibulum tuum, circa se *quasi* tugurium (vel *tabernaculum*) suum; *item* tenebras aquarum (nubes aquosas), caligines nubium.

13. Ex fulgore *qui* coram eo nubes ejus processerunt (protuberunt), grando et carbones ignis (fulmina).

14. Et tonuit in cælis Jova, et Altissimus edidit vocem suam, grandinem et prunas ignis.

15. Et misit sagittas suas (fulmina), et dispersit eos (hostes); et fulgura multa, et conturbavit eos.

16. Et apparuerunt alvei (gall. *lits*) aquarum, et relecta sunt fundamenta orbis *terrarum*, ab increpatione tua, Jova, ab anheliu spiritus nasi tui.

17. Extendit *manum* suam ex alto, et prehendit me, extrahit me ex aquis multis.

18. Liberat me ab hoste meo valido, et ab osoribus meis, nam (alii, *quando*) validiores me erant.

19. Irruerunt in me tempore calamitatis meae,
et exstitit Jova fulcrum mihi.
20. Et eduxit me in latitudinem,
extraxit me qui a me delectatur.
21. Rependit mihi Jova secundum justitiam meam,
secundum puritatem manuum mearum retribuit mihi.
22. Nam servavi vias Jovæ,
nec impie egi (deficiendo) a Deo meo.
23. Etenim omnes leges ejus in conspectu meo,
et statuta ejus non removi a me.
24. Et fui integer cum (vel coram) eo,
et cavi mihi ab iniquitate mea.
25. Et retribuit Jova mihi secundum justitiam meam,
secundum puritatem manuum mearum quæ coram oculis ejus.
26. Cum pio pium (benignum) te exhibes,
cum homine integro integre agis.
27. Cum puro purum te exhibes,
et cum perverso dolose agis.
28. Nam (vel sanè) tu populum afflictum servas,
oculosque elatos deprimis.
29. Nam tu accendis, (lucere jubes) lucernam meam;
Jova, Deus meus, splendere facit tenebras meas.
30. Nam per te curro in turmas,
et per Deum meum transilio muros.
31. Deus (nominat. absol.), integra (verax) est via ejus;
verbum Jovæ est liquatum;
clypeus est ille omnibus qui in ipso fiduciam ponunt.
32. Nam quisnam est Deus, nisi Jova;
et quis petra, nisi Deus noster?
33. Ille, inquam, Deus, qui me accingit robore,
et fecit integram (expeditam) viam meam.
34. Reddit pedes meos sicut pedes cervorum,
et super excelsa mea stare me facit.
35. Instituit manus meas ad bellum,
et tendit arcum æneum brachium meum.
36. Et dedisti mihi clypeum salutis tuæ,
et dextera tua suffulcit me,
et benignitas tua magnum me facit.
37. Latum facis gressum meum sub me,
nec vacillant tali mei.
38. Persequor hostes meos, et assequor eos,
nec revertor, usque dum consumpserim.
39. Percutio eos, nec surgere possunt;
cadunt sub pedes meos.
40. Et accinxisti me robore ad bellum;
curvas insurgentes adversum me sub me.

41. Et hostes meos facis mihi tergum (propr. cervicem) probentes;
et osores mei (nominat. abs.), perdo eos.
42. Vociferantur, neque adest salvator;
ad Jovam (vociferantur), neque exaudivit eos.
43. Et comminui eos instar pulveris ante faciem venti;
instar cœni platearum effundo eos.
44. Eripis me a contentione populi;
constituisti me caput gentium:
populus, quem non cognovi, servit mihi.
45. Ad auditionem auris obediunt mihi;
filii α alieni adulantur (propr. mentiuntur) mihi.
46. Filii α alieni emarecent,
et trepidant ex claustris suis.
47. Vivus est Jova, et benedictus petra mea,
et exaltatur Deus salutis meae:
48. Deus ille qui dat ultiones mihi,
et subiecit populos sub me;
49. Qui me eripit ex hostibus meis, —
imo præ adversariis meis exaltas me,
ab homine violento liberas me.
50. Ideo celebrabo te inter gentes, Jova,
et nomini tuo psallam:
51. Qui magnificat salutem regis sui,
et facit gratiam uncto suo,
Davidi et semini ejus in perpetuum.

NOTE.

Vers. 1. *Servat Jovæ*, divinorum consiliorum minister, ut Moses et Josue: honoris, non humilitatis causa dictum. — Vers. 2. Non sine vi ab uno tantum hemistichio carmen incipit, quod quidem hemistichium in Sannellis libro integrum abest. *Diligo*. Recte Venema: « Radix *racham*, quæ in origine dicitur *mollior fovit*, v. g. ova, et inde ad uterum, quo fetus mollior fovetur, transit, hinc cum ad *misericordiam*, tum ad *intimam dilectionem* sese flexit, cum fetus intime ab utero comprehendatur, et matris ardentissimum affectum exciety. » — Vers. 3. *Ewaldus*, tu, *Jova*, *rupes mea*, et sic deinceps, in casu vocat. *Vertex*, *inaccessa montium*, in qua se receperit David. Alii, *arx*: minus recte. *Deus meus*, *petra*, etc. Hengstenberg, *Deus meus est petra*. *Cornu*. Rosemullero placet *keren* hic esse *montis verticem*: conf. *Isai*. v. 4. — Vers. 4. *Laudabilem*, proprie *laudatum*, i. e. laudandum, gall. *digne objet de louanges*.

Vers. 5. *Laquei*. I *Sam*. xxi, reperitur *fluctus*, quod videtur esse lectio gemina. In α *laquei* metaphora sumitur a feris quas laqueo venator cepit, vel a damnatis ad mortis supplicium, vinculisque jam constrictis. *Exitii*: ita Ewaldus; Hengstenberg, *iniquitatis*, proprie *iniquitatis* in sensu morali, quod Latini dicunt *nequam*, Galli vero *vaurien*. Et Theodoretus: « Torrentes iniquitatis injustos atque frequentes inimicorum impetus appellat. » — Vers. 6. *Laquei*, tendicula, gall. *lacets*. — Vers. 7. *Mea*, proprie *mihi*, in angustiis cum versarer. *Coram eo*, scil. prolata. — Vers. 9. Fumus vehementi flatu e naribus propulsus egregiam iræ et indignationis gravioris sistit imaginem, metaphora ducta ab equis, leonibus aliisque generosi spiritus animalibus, que furore concitata, fortiter naribusque dilatatis solent anhelare, concitatoque motu spiritum reciprocare atque frenere. Hinc veteribus *nasus* iræ sedes. *Ardent*, pro *ardentes eceunt*. — Vers. 10. Habitum cœli describit saviente tempestate: demissum videtur, et terræ incumbere. — Vers. 11. *Cherabo*, in singul. Hengstenberg collective sumit pro *Cherobin*. *Volavit*; liber II *Sam*. habet *apparuit*: *perperam*. — Vers. 12. *Caliginis*, vel *densitates*; alii, *imbres ætheris*. — Vers. 13. Sensus: A Jova prorumpunt nubes fulmina parturientes. Sensus commodiorem exhibet quod II *Sam*. legitur, *præ* vel *ex fulgore qui coram eo ardent prunæ ignis*: vivida imago fulminum perpetuo micantium. Ewaldus, *præ fulgore qui*

coram eo evanescent nubes ejus — grando et carbonis ignis! absol. positum; subaudi cadunt, vel ecce : item in tertio versiculi 14 hemistichio. — Vers. 15. Multa, רב adv. tanquam adjectivum appositione coherens cum substant. : ita Maurer. Ewaldus, ejaculatus est, a rad רבבב : cf. Gen. xix, 23; alii, multiplicavit. — Vers. 16. Increditatione, vi horridae tempestatis excitatae ab irato numine. — Vers. 17. Prohedit me jamjam occubiturum. Agnis, torrentibus, i. e. calamitatibus, de quibus vers. 5. — Vers. 19. Irruerant in me derepente.

Vers. 21. Affert jam liberationis rationem a sua pietate ductam. — Vers. 23. Leges et statuta proprie quidem ita differunt, ut illae sint leges forenses, haec carenciales. Pro etenim Hengstenberg vertit, id est. — Vers. 24. Integer, sincero animo. Mea, ad quam natura pronus sum, ait Vatablus. Vogel : No quid ego mali agerem, ut sit hebraismus, ex breviloquentia Hebraeorum ortus. — Vers. 25. Coram oculis, ipsi probe notam. — Vers. 26. Integre agis, non frustraris eum spe in te collocata. — Vers. 27. Sensus : Gerit se Jova erga homines pro eorum moribus : benefacit bonis, plectit malos.

Vers. 28. Denuo praedicat opem sibi divinitus illatam. Hemistichium alterum Il Sam. sonat, oculos tuos iratos in superbo demittis. — Vers. 29. Sensus : Te auctore res meae prosperantur. — Vers. 30. Per te, tuo auxilio. Curro, a rad. צרר; sed quum hoc verbum alias particularum על vel אל ope jungi solet, alii vertunt confregi turmas, a rad. צרר. — Vers. 31. Ewaldus sic necit : ... auros, Denu, inquam, cujus integra, etc. Liquant, i. e. exploratissime veritatis, ut argentum igue probatum. — Vers. 32. Petra, Dei nomen, ideoque Deus ipse. — Vers. 33. Il Sam. : Deus est numentum meum firmum. Et cunctis, vel coronavit perfectam viam meam : eodem sensu. — Vers. 34. Et Achilles ab Homero πειρας ὤμων dicitur. Cervarum. Animalium vocabulis citra formationis respectum, nunc de meliore, nunc de sequiore sexu ut scriptores sacros, ad Jerem. ii, 24, observat Kimchi; Graeci quoque in quibusdam masculinam formam frequentius, in aliis feminam familiaris usurpant. Excelsa mea, loca inaccessa in quae recipere me solebam. Alii arcus hostium intelligunt. — Vers. 35. Tendit, pih, a rad. נהה, depressit. Verbum singul. fem. cum nomine plur. fem., ut saepe alias, Alexandrinus legit nathalthah. De armis aere facis apud veteres cf. Hesiodum, Opera et Dies, 149; Lucretium, De Rer. Nat. V, 1282. Arcum aeneum intendere posse, summorum virium signum semper habitum est. Nota est in hanc rem e profanis de Ulysse historia, Odys. XXI. — Vers. 36. Benignitas; Ewaldus, humilitas passive, quae scil. ad meum auxilium te demissit : non male. — Vers. 43. Effundo, i. e. everro. Il Sam. habet contendo, quod praefendum videtur. — Vers. 44. Populi mei, ut habetur Il Sam. Bella civilia memorat. — Vers. 45. Ad auditionem auris, simul atque de me audierunt : ita plerique. Credier, ad auditum auris audiuntur mihi, i. e. fama tantum eos novi. Ita Job. xlii, 3, auditus oris oculorum visioni opponitur : ad auditum auris (gall. par out d'oreille) audiveram quidem de te, nunc vero conspicit te oculis meis. — Vers. 46. Emarcat pro metu. Alii, coincidunt, vel deficiunt, exhaustis viribus. Trepidant, trepidantes exeunt. Il Sam. habetur, accingunt se ad fugiendum ex arcibus suis.

Vers. 47. Hodiernis formula haec est fausta acclamantis : Vivat Jova... exaltetur. — Vers. 50. Et nomen, ideoque Alii, et nomen tuum canam. — Vers. 50. Magnificat, magnifice operatur, beneficiis magnis et multis augeat et conservat. Gratiam facit, benevolentiam praestat. In perpetuum. Cf. Il Sam. vii, 12. Inde patet hunc psalmum saltem ex parte esse Messianicum.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, pueri Domini David, qui locutus est Domino verba Cantici hujus, in die qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, et de manu Saul, et dixit.

Hic titulus indicat Psalmum hunc a Davide compositum fuisse in gratiarum actionem, quando liberatus fuit ab omnibus inimicis suis, et potissimum a Saule, qui nominatim ea de causa exprimitur. Habetur hic iem Psalmus in lib. Il Regum, cap. xxi, paucis mutatis. Mutatio autem illa, incertum est an ab ipso Davide facta fuerit, an ab Esdra, qui Psalmos collegit. Quia vero David figuram Christi gessit, potest Psalmus hic etiam de Christo recte exponi.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. DELIGAM TE, DOMINE, FORTITUDO MEA : DOMINIUS FIRMAMENTUM MEUM, ET REFUGIUM MEUM, ET LIBERATOR MEUS.

Diligam te, Domine, id est, merito te diligere

debeo, cum tot beneficiis me tibi devinxeris. Exponit deinde beneficia a Deo accepta : ac primum unico verbo, tum pluribus nominibus, postremo rerum gestarum enarratione. Unico verbo exponit, cum dicit : « Fortitudo mea, » id est causa

totius roboris mei, quo de hostibus omnibus triumphavi. Quod autem uno verbo dixit : « Fortitudo mea, » explicat per partes, dicens : Firmamentum, refugium, et liberator, quasi dicat : Merito dixi Deum esse robur meum, quia ipse est firmamentum, refugium, et liberator meus. Cum in tuto sum, ipse mihi est firmamentum; cum in periculo versor, ipse mihi refugium praebet; cum forte in manus hostium incido, ipse me liberat. Itaque omnibus modis ipse mihi fortitudo et robur est. In hebraeo pro voce diligan, non est verbum אהב abah, quod simpliciter amare significat; sed רחם racham, quod significat amare ex intimis visceribus. Pro vocabulo firmamentum, est כליני salhhi, petra, id est stabile ac solidum fundamentum. Pro refugium, est מצודתי id est arx, sive munitio, sive munitissima arx, ad quam tuto quis confugere possit. Sed Septuaginta Interpretes metaphoras exponere voluerunt, ideo non petram et arcem, sed firmamentum et refugium dixerunt. In lib. Il Reg. cap. xxi, deest illud principium : « Diligam te, Domine, fortitudo mea. » Incipit enim Psalmus : « Dominus petra mea, » etc. Sed pulcherrimum illud principium videtur non ab alio, quam ab ipso Davide fuisse additum.

Vers. 2. DEUS MEUS, ADJUTOR MEUS, ET SPERABO IN EUM.

Vers. 3. PROTECTOR MEUS, ET CORNU SALUTIS MEAE, ET SUSCEPTOR MEUS.

In his duobus versiculis, qui in hebraeo continentur cum primo versiculo, ex vehementia affectus in Deum repetit Propheta, et inculcat epitheta benefactoris sui. Respondent autem tria haec : Adjutor, protector, et cornu salutis, tribus illis : Firmamentum, refugium, et liberator. In hebraeo pro voce adjutor, habetur צורי tsuri, petra, sicut pro voce firmamentum, erat etiam petra, sed alia, et alia voce. Itaque vocat Deum adjutorem, quia praebet stabilimentum, ut non cadat, juxta illud Psal. xxxix : « Statuit supra petram pedes meos. » Et merito adjungit : « Sperabo in eo, » tanquam in firmissimo fundamento. Pro voce protector, habetur in hebraeo מגיני מגיני, scutum, sive clypeus; sic pro voce refugium, erat arx : utrumque enim prolegit et defendit. Itaque voluerunt Septuaginta Interpretes explicare metaphoras nominum hebraicorum. Cornu salutis est tam in hebraeo, quam in graeco, et significat robur ad salvandum. Metaphora sumpta ab animalibus cornigeris familiaris est Scripturae divinae. Psal. cxxxi : « Producam cornu David, » id est, faciam ut David robustus sit, ac potens instar tauri cornibus armati, non imbecillis, ac debilis more vituli nondum cornua producentis. Ezech. xxxi, 21 : « In illa die pullulabit cornu domui Israel. » Michae iv, 43 : « Ponam cornu tuum ferreum. » Luc. i, 69 : « Erexit nobis cornu salutis in domo David. » Dicitur igitur Deus cornu salutis Davidi, et omnibus justis, quia iusti robustissimi

sunt contra omnes hostes; sed robur eorum non in viribus propriis, sed in Dei adjutorio et favore consistit : « Omnia possum, » dicebat Apostolus, « in eo qui me confortat. » Respondet autem cornu salutis meae particula illi, et liberator meus. Liberat enim Deum pro cornu salutis, id est per salutiferam potentiam suam. Denique illud, et susceptor meus, est nomen complectens omnia alia, et respondet primo illi nomini : Fortitudo mea. Quos enim Deus suscipit, liberal, protegit, confirmat.

4. LAUDANS INVOCABO DOMINUM : ET AB INIMICIS MEIS SALVUS ERO.

Est haec quasi conclusio quaedam superiorum verborum, quasi dicat : Ego dinceps assidue Deum laudabo pro tot acceptis beneficiis, et magna fiducia in tribulationibus meis, cum Deum invocabo, et sine dubio a quibuscumque hostibus liberabor. In hebraeo habetur מְהַלֵּל מְהַלֵּל, quod recte S. Hieronymus vertit : Laudatum invocabo Dominum. Sed si puncta mutantur, eadem littere faciunt מהללתי, quod significat laudans invocabo, ut vertunt Septuaginta. Sententia semper est eadem, nimirum laudabo, et invocabo, gratias agam pro peccatis, et invocabo pro futuris.

5. CIRCUMDEDERUNT ME DOLORES MORTIS, ET TORRENTES INIQUITATIS CONTURBAVERUNT ME.

6. DOLORES INFERNI CIRCUMDEDERUNT ME : PRAECURSORUM ME LAQUEI MORTIS.

Incipit Propheta jam enarrare accepta beneficia. Ac primum dicit se quondam fuisse in apertissimo periculo vitae, quando videlicet Saul eum quaerebat, ut interficeret. Sed hoc periculum vitae poetice describit variis metaphoris adhibitis : « Circumdederunt me dolores mortis, » id est, undique talia pericula me oppresserunt, ut de salute corporali desperarem; et ideo tali dolore, id est incoreore animi affectus fui, quali affici solent, qui mortem sibi imminere vident. « Et torrentes iniquitatis conturbaverunt me, » id est, inde periculum, et dolor, de quo dixi, proficebantur, quod multitudine iniquorum instar torrentis me invaserant et conturbaverunt, quomodo conturbari solent, qui a torrente aquarum deferruntur et circumvolvuntur. « Dolores inferni circumdederunt me; » repeti quod dixerat, « circumdederunt me dolores mortis. » Idem enim est hoc loco, dolor mortis, et dolor inferni. Nam quia ante Christi passionem omnes qui moriebantur ad infernum descendebant, quamvis non ad eandem partem inferni, ideo pro eodem accipiebatur, mori, et ad infernum descendere. « Circumdederunt, inquit, me dolores inferni, » id est meror animi, qualem patiuntur, quibus imminet discessio ex hoc mundo ad locum mortuorum, qui est infernus. « Praecursum me laquei mortis; » repetit quod dixerat : « Torren-

Ante Christi passionem mortui omnes ad infernum descendebant.

tes iniquitatis conturbaverunt me. » Sicut enim conturbatio ex multitudine iniquorum in eum insurgentium erat causa Davidi dolorum mortis: ita praeoccupatio laqueorum mortis erat causa eidem Davidi dolorum inferni. Vocat laqueos mortis insidias iniquorum, quibus pelebatur ad mortem. Itaque sensus horum duorum versiculorum est, Davidem occupatum fuisse ingenti dolore ob imminens mortis periculum, tum ex invasione manifesta inimicorum iustar torrentis violenter rapientis et involentis, tum ex insidiis eorumdem inimicorum, instar laqueorum incautos capientium. Quod attinet ad verba, pro dolores, in hebraeo habetur, חבלה *chebelle*, quae vox dolores et funes significare potest. Ideo S. Hieronymus vertit: *Funes mortis, et funes inferni.* At Septuaginta Interpretes verterunt: *Dolores mortis, et dolores inferni*: quae lectio posterior clarior est. Pro torrentes iniquitatis, in hebraeo habetur נהלים *nachale bellahhal* quod S. Hieronymus vertit, *torrentes Diaboli*, et Septuaginta Interpretes, *torrentes iniquitatis*. Utrumque recte se habet; nam *Bellahhal* ad litteram sonat, *absque jugo*, et in Scripturis sanctis passim invenitur haec vox usurpata ad significandos viros iniquos, qui excusserunt jugum legis; vel ipsam iniquitatem, quae est contraria legi: et quia iniquorum caput est Diabolus, ideo Diabolum quoque hac voce significare solent Hebraei.

Vers. 7. 7. IN TRIBULATIONE MEA INVOCAVI DOMINUM, ET AD DEUM MEUM CLAMAVI.

Vers. 8. 8. ET EXAUDIVIT DE TEMPIO SANCTO SUO VOCEM MEAM: ET CLAMOR MEUS IN CONSPPECTU EJUS, INTROIVIT IN AURES EJUS.

Dixerat se in maximo periculo constitutum fuisse; nunc dicit se confugisse per orationem ad Deum, et exaudidit. « In tribulatione mea, » id est in illis magnis angustiis, in quas me coniecerat persecutio Saulis, et in aliis similibus multis. « Invocaui Dominum, » in quo tota mea fiducia posita esse solet. « Et ad Deum meum clamavi. » Repetitio est Davidi familiaris. « Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam, » id est, oratio mea pervenit usque ad summum caelum, quod est templum Dei non manufactum, et vere sanctum, quod violari polluique nulla ratione potest. « Et clamor meus in conspectu ejus, introivit in aures ejus. » Repetitio est, et aliquo modo declaratio superioris versiculi, quasi dicat: *Clamosa oratio mea, id est magno affectu prolata, et in conspectu ejus effusa, id est, quam effudit Deum pro oculis habens, » introivit in aures ejus, » id est exaudita est.* In hebraeo habentur in futuro omnia verba, *invocabo, clamabo, exaudiet, introibit.* Sed Septuaginta Interpretes recte verterunt in praeterito: *invocaui, clamavi, exaudivit, introivit*, quoniam lex hebraicae grammaticae id permittit, ut futurum ponatur pro praeterito.

9. COMMOTA EST, ET CONTREMUIT TERRA: FUNDAMENTA MONTIUM CONTURBATA SUNT, ET COMMOTA SUNT, QUONIAM IRATUS EST EIS.

Vers. 9.

Incipit jam describere effectum exauditionis divinae, qui fuit auxilium de caelo adversus inimicos suos, ex quorum interitu ipse tandem non solum pericula evasit, sed etiam regnum adeptus est. Describit autem iram Dei adversus hostes suos poetico more: sicut enim cum irascitur rex aliquis, et bellum parat, totum ejus regnum turbatur; ita cum irascitur Rex totius mundi, totus mundus turbatur, ac potissimum tria visibilia elementa, terra, aer et aqua. Non significat hoc loco David re ipsa terram, et aera, et aquam, ita perturbata fuisse, ut verba sonare videntur; sed significat lem esse Dei iram, ut possit continuo tremefacere terram usque ad ima fundamenta; et in aere continuo excitare ventos nebulasque tenebras, et tonitrua, atque fulgura; denique fontes, et lumina, et maria ita siccare, ut appareant cavernae terrae, et fontium origines. Incipit ab elemento terrae, ac dicit: « *Commota est, contremuit terra, fundamenta montium commota sunt, quoniam iratus est eis,* » hoc est, quando Deus irascitur terrae, continuo tota movetur, et contremiscit, non solum in superficie, sed usque ad ima montium fundamenta. Nec solum quando Deus irascitur, sed etiam quando praesentiam suam manifestat in terra, consensus terrae consequitur, quasi tremens et reverentis majestatem Creatoris. Sic in resurrectione Christi terrae motus factus est magnus; et cum idem Christus moriens infra terram descenderet, terra mota est. Et David in alio Psalmo: « *A facie Domini mota est terra,* » *Psalm. cxxii.* In hebraeo non habetur, *quoniam iratus est eis, sed quoniam ira ei, id est, quoniam iratus est.* Itaque secundum textum hebraicum, terra et montes contremiscunt, non quia Deus ipsis montibus iratus est, sed quoniam absolute iratus est. At Septuaginta vertentes, *quoniam iratus est eis, significare voluerunt iram Dei esse contra terram et terrae montes, ratione hominum, qui in terra habitant; alioqui nulla est ratio cur Deus terrae et montibus irascitur.*

10. ASCENDIT FUMUS IN IRA EJUS, ET IGNIS A FACIE EJUS EXARSIT: CARBONES SUGGENSI SUNT AD EO.

Vers. 10.

Adhuc pergit explicare operationem Dei in terra, quando vult Deus ostendere in ea praesentiam suam; non enim solum terram tremere facit, sed etiam ardere ac fumare, quod accidisse describitur *Exod. xx, Hebr. xii*, quando Deus in monte Sina legem dedit. « *Ascendit, inquit, fumus in ira ejus,* » id est, ira Dei excitavit in terra calorem vehementem, unde ingens fumus ascendit. « *Et ignis a facie ejus exarsit;* » nec solum calorem et fumum, sed etiam incendium magnum excitavit. « *Carbones succensi sunt ab eo,* » id est, ira Dei, sive facies Dei terram respi-

ciens ita fecit eam ardere, ac si totam in carbones ardentis convertisset. Alibi etiam dicit: « *Qui respicit terram, et facit eam tremere, qui tangit montes, et fumigant,* » *Psalm. ciii, 32.*

Vers. 11. 11. INCLINAVIT OCELOS, ET DESCENDIT, ET CALIGO SUB PEDIBUS EJUS.

Transit a terra ad aera: et describit ea quae sunt in aere, quando Deus iram, vel praesentiam suam demonstrare vult. Dicitur Deus inclinare caelos, quando demittit nebulam, in qua ipse apparet: videtur enim nebula quasi pars caeli; ordinario autem Deus per nebulam se ostendere solitus est, ut patet ex lib. *Nam. cap. ix; III Reg. viii; Matth. xvii*, et alibi. Ait igitur: « *Inclinavit caelos, et descendit,* » id est, demissa nebula, per eam se manifestavit; « *et caligo sub pedibus ejus,* » id est, ita Deus in nebula habitavit, quasi caliginem sub pedibus haberet: sunt omnia metaphorica, ex quibus intelligimus Deum invisibiliter praesentem nobis se facere.

Vers. 12. 12. ET ASCENDIT SUPER CHERUBIM, ET VOLAVIT, VOLAVIT SUPER PENNAS VENTORUM.

Pergit describere operationem Dei in aere, quando iram suam manifestare hominibus vult. Ponit autem nobis ante oculos Deum, quasi hominem armatum, insidentem curru velocissimo discurrenti, et ex eo sagittas in hostes suos emittentem. *Curus Dei sunt nubes, juxta illud Psalm. ciii, 3:* « *Qui ponis nubem ascensum tuum, qui ambulat super pennas ventorum.* » Equi velocissimi sunt venti, qui nubes huc, illoque deferunt. Aurigae sunt angeli, quos Cherubim vocat. Sagitte sunt fulgura et fulmina, quae ex nubibus jaciuntur. Et vere mirabilis est ista descriptio. Nulli enim sunt currus agiliores nubibus, nulli equi velociores ventis, nulli aurigae peritiores angelis, nulla jacula, quae caelestibus fulminibus conferri possint. Et praeterea currus isli ex eo loco superiore pugnant, ut laedere possint et laedi non possint: « *Ascendit, inquit, super Cherubim,* » id est non solum Deus utilis nebula, quasi domo, vel tentorio, sed etiam utilis nubibus, quasi curribus; et angelis Cherubim, quasi aurigis et ventis, quasi equis. Dicitur autem ascendere super Cherubim, ut intelligamus Deum non regi ab auriga, sed ipsum presidere aurigae, et principalem esse, tum ipsius currus, tum aurigae motorem atque rectorem. Itaque dicitur Deus ascendere super Cherubim, et volare super pennas ventorum, quia utilis ministerio angelorum in movendis nubibus, quae sunt veluti currus aerei et velocissimi, quippe qui trabuntur a ventis, veluti equis pennigeris, ac per hoc non ambulat, sed volant, et volant celerius omni volucre.

Vers. 13. 13. ET POSUIT TENEBRAS LATIBULUM SUUM, IN CIRCUITU EJUS TABERNACULUM EJUS: TENEBROSA AQUA IN NUBIBUS AERIS.

Ne pulsetur Deus visibiliter in nubibus, tan-

quam in curru eminere, declarat Propheta Deum invisibiliter adesse, et ea de causa tenebris nubibus nri, ut eo veluti symbolo invisibilem se esse demonstrat. Est etiam in his verbis elegantissima et poetica metaphora: « *Posuit, inquit, tenebras latibulum suum,* » id est, latet Deus in tenebris nubibus, quasi in loco abditio, sive effecit ut nubes tenebrae pro latibulo sibi descriverent. « *In circuitu ejus tabernaculum ejus,* » id est, eadem nubes sunt quasi tabernaculum Deo, quo ipse undique tegitur. « *Tenebrosa aqua in nubibus aeris,* » id est, tabernaculum, de quo dixi, nihil est aliud, nisi nubes tenebrosa, qualis est, cum est disposita proxime, ut in aquam vertatur. Tunc enim est nubes valde densa et aequa, ut non improprie aqua dici possit in nube existens.

14. PRAE FULGORE IN CONSPPECTU EJUS NUBES TRANSIERUNT, GRANDI ET CARBONES IGNIS.

Declarat quomodo Deus ex nubibus, quasi ex curribus suis armatis pugnet, ac dicit, jubente Deo nubem scindi, et inde proferre grandinem et fulgura, instar carbonum ignitorum. Elegantissime autem dicit: « *Prae fulgore in conspectu ejus nubes transierunt,* » quasi scissura nubium procedat a fulgore Dei intus latentis, quasi nubes ferre non possit divinum fulgorem, et ideo in conspectu Dei rumpatur et dissolvatur, atque ex ea parte evanescat et transeat. « *Prae fulgore in conspectu ejus nubes transierunt,* » id est, a fulgore Dei praesentis concussae nubes, in conspectu ejusdem Dei, transierunt disrumpit et dissolute. « *Grando et carbones ignis,* » supple, ex ea scissura processerunt grandines et fulgura. Reipsa hoc accidit tempore Pharaonis, ut habemus in lib. *Exod. cap. ix, 24:* « *Et grandis, et ignis mixta pariter ferebantur.* » Similia in bello Josue contra quinque reges, *Jos. cap. x;* nec non in bello M. Antonini imperatoris contra Germanos, de quo vide Tertullianum in lib. *ad Scapulam*, et in *Apologet. cap. v.*

15. ET INTONUIT DE CAELO DOMINUS, ET ALTISSIMUS DEDIT VOCEM SUAM, GRANDI ET CARBONES IGNIS.

Vers. 15.

Idem repetit aliis verbis: ex nubis dissolutione oritur fragor ingens, qui dicitur tonitruum, cum quo saepe fulmina conjuncta esse solent. Fragorem illum eleganter vocat Propheta vocem Dei, non solum quia Deus est causa fragoris illius, sed etiam quia tam ingens et tam terrificus est sonus ille, ut soli Deo tribuendus videatur, quasi propria vox ejus. Hinc est illud ipsius Dei ad Job: « *Si habes brachium sicut Deus, et si vis voci simili tonas,* » *Job. xl, 4.* Illud autem, *grando et carbones ignis*, in hebraeo habetur et possit legi, *grandinem et carbones ignis*, ut aliqui legunt; sed noster Interpres recte vertit, *grando et carbones ignis*, quia sunt omnino eadem voces, quae in versiculo superiore.